

**Автономне навчання та неформальна освіта як ресурси адаптації
учасників освітнього процесу в системі вищої освіти
ПОЛЯКОВА Ганна**

***Autonomous learning and non-formal education as resources for adapting the
activities of participants in the educational process in the higher education system
Hanna POLIAKOVA***

Система вищої освіти функціонує на часі в складних, мінливих, напружених умовах. Разом із визначеними стратегіями розвитку вищої освіти, навчальним закладам потрібно реагувати на поточні зміни, пов'язані з умовами введенням військового стану в Україні, внутрішнім та зовнішнім переміщенням учасників освітнього процесу, соціально-психологічним напруженням суспільства, переходом до дистанційного навчання тощо. Це можливо завдяки потужним адаптаційним процесам в управлінні закладами вищої освіти, організації освітнього процесу, адаптації науково-педагогічних працівників та здобувачів до складних, напружених, мінливих умов.

Більшість учасників освітнього процесу опинились в ситуаціях невизначеності, необхідності прийняття швидких рішень, потреби в компетентностях та актуальних навичках, яких виявилось недостатньо (знання іноземних мов високого рівня, володіння широким арсеналом інформаційних технологій, здатність подолання психологічного стресу тощо). Для кожної особистості ці ситуації унікальні і вимагають певної соціальної, психологічної та професійної адаптації. Разом з тим, формування затребуваних навичок не завжди передбачено освітньою програмою для здобувачів, переліком програм підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників, які пропонує заклад вищої освіти. Ресурсами для адаптації особистості учасників освітнього процесу для швидкого «добудовування» здатності ефективно діяти в умовах, що змінилися, є перехід до автономного навчання та неформальної освіти.

Поняття «ресурси» (фр., від лат., підіймаюсь, виникає знову) передбачає: 1) запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби; 2) засіб, джерело, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності [2]. Розглянемо автономність навчання з точки зору ресурсного підходу.

Автономія – (гр. – незалежність) – відносна незалежність, внутрішнє почуття залежності особистості лише від самої себе, здатність певною мірою керувати подіями, які впливають на її власне життя [4].

З одного боку, автономність та відповідальність є дескрипторами Національної рамки кваліфікацій України, вимогою програмних результатів навчання здобувачів на певному рівні освіти, з другого, – ресурс адаптації навчальної діяльності за рахунок включення внутрішніх механізмів «само-» (самостійності, самоосвіти, саморозвитку, самокеруваності).

Автономне навчання обумовлюється власними освітніми потребами,

забезпечується стійкою мотивацією, ініціативою, готовністю діяти самостійно та відповідально. Це таке навчання, яке може здійснюватися як в межах освітнього процесу закладу вищої освіти, так і поза ним.

Автономне навчання визначається науковцями як: 1) здатність нести відповідальність за власне навчання (Х. Холек, 1981) та власні рішення (Л. Дікенсон, 1992); 2) здатність і бажання незалежно приймати рішення (У. Літлвуд, 1996); 3) орієнтація на самостійність навчальної роботи (О. Герасимова, 2016); 4) процес самостійної організації власного навчального середовища (О. Смольнікова, 2014); 5) побудова індивідуальної траєкторії навчання (Л. Калініна та І. Самойлюкевич, 2004; О. Герасимова, 2016); 6) освітня технологія (С. Боднар, 2012; В. Рєзнік, С. Лобачова, 2017).

Поштовхом для переходу до автономного навчання є протиріччя між середовищем, що змінилося і потреба в адаптації (соціальному та професійному пристосуванні й узгодженні); затребуваність у певних актуальних навичках, компетентностях, особистісних якостях; усвідомлена потреба в саморозвитку та самоосвіті шляхом самостійного створення власного освітнього середовища. Розширенню освітнього середовища при автономному навчанні може сприяти звернення до неформальної освіти.

Поняття неформальної освіти визначено Законом України «Про освіту» (2017 р.). Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1]. Неформальна освіта – це будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою. Вона доповнює формальну освіту, забезпечуючи те освоєння умінь і навичок, які необхідні для соціально й економічно активного громадянина країни, щоб він зміг інтегруватися в суспільстві й на ринку праці [5]. Видами неформальної освіти є: програми підвищення кваліфікації, професійне стажування, професійні та тематичні тренінги, короткострокові курси, літні школи, сертифікатні вебінари та майстер-класи тощо. Сьогодні неформальна освіта стає більш затребуваною додатковою складовою вищої освіти, незалежно від віку, досвіду, кваліфікації осіб, що навчаються. Неформальна освіта вже конкурує з формальною освітою, оскільки є більш мобільною, не обмеженою регламентами та стандартами, а її креативні форми, технічні й організаційні можливості, стислі терміни отримання бажаного результату є дуже привабливими для споживачів освітніх послуг.

На теперішній час можливості онлайн освіти надають безліч якісних пропозицій. Створення онлайн курсів для задоволення освітніх потреб стає сучасною індустрією, що швидко розвивається. Якісні освітні пропозиції сертифікатних курсів розміщені на платформах: www.coursera.org (більше 2 тис. курсів із понад 180 спеціалізацій для 4-х освітніх рівнів, зареєстровано близько 25 млн. слухачів); www.edx.org (заснована Гарвардським університетом і Масачусетським технологічним університетом, пропонує курси за 24 напрямками); www.udemy.com (платформа освітніх проєктів за 16 категоріями,

які викладаються практиками з наданням сертифікатів від таких відомих компаній, як Cisco Systems, Microsoft Corporation, Financial Industry Regulatory Authority та ін.) [3]. Викликають довіру вітчизняні платформи www.prometheus.org.ua (безоплатна платформа онлайн-освіти, яка ще пропонує мобільний додаток для Android та iOS); <https://eduhub.in.ua> – Освітній хаб міста Києва та ін.

Спільним для адаптивного навчання та неформальної освіти є самостійність та самокерованість власної діяльності, яка полягає у: визнанні потреби в адаптації до умов, що змінилися, та визначені освітніх потреб; прояв ініціативи та готовності до активного додаткового навчання без зовнішнього керівництва; встановлення власних цілей навчання; вибір освітнього ресурсу для навчання (форми, програми, засобів доставки контенту); організації і керуванні власною діяльністю; рефлексії щодо задоволення власних освітніх потреб, набутих результатів навчання.

Для активізації ресурсів автономного навчання та неформальної освіти для адаптації учасників освітнього процесу у закладах вищої потрібно: 1) перейти на студентоцентровану модель навчання; 2) створити освітнє середовище, що підтримує пізнавальну активність, ініціативу в навчанні, самостійність та відповідальність у виборі індивідуальної траєкторії навчання; 3) інформувати здобувачів та науково-педагогічних працівників про можливості освітніх послуг ЗВО та за його межами; 4) забезпечити нормативну базу щодо реалізації академічних свобод викладачів та здобувачів вищої освіти, врахування результатів неформальної освіти у формальній вищій освіті.

Розгортання таких ресурсів, як автономне навчання та неформальна освіта дозволить учасникам освітнього процесу швидше адаптуватися до умов, що суттєво змінилися; налагодити успішну життєдіяльність в особистісній та професійній сфері.

Бібліографія:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.01.2023).
2. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів, 2021-23.
URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D0%E5%F1%F3%F0%F1%E8> (дата звернення: 30.01.2023).
3. Платформи для вдосконалення навичок і саморозвитку.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/platformi-dlya-vdoskonalennya-navichok-i-samorozvitku> (дата звернення: 30.01.2023).
4. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. Київ : «ЕксОб», 2004. 304 с. С. 5.
5. Шевченко Г. П. Неформальна освіта. Енциклопедія освіти; Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 583-584.

References:

1. Pro osvitu. Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 roku № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 30.01.2023).
2. Lukianiuk V. Slovnyk inshomovnykh sliv, 2021-23. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D0%E5%F1%F3%F0%F1%E8> (data zvernennia: 30.01.2023).
3. Platformy dlia vdoskonalennia navychok i samorozvytku. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/platformi-dlya-vdoskonalennya-navichok-i-samorozvitku> (data zvernennia: 30.01.2023).
4. Sotsioloho-pedahohichniy slovnyk / za red. V. V. Radula. Kyiv : «EksOb», 2004. 304 s. S. 5.
5. Shevchenko H. P. Neformalna osvita. Entsyklopediia osvity; Akad. ped. nauk Ukrainy; holov. red. V. H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. S. 583-584.

**Використання інформаційно-аналітичних площадок при організації
науково-дослідницької діяльності на адаптивних засадах
ПРИХОДНЮК Віталій, ГОРБОРУКОВ Вячеслав,
ШАПОВАЛОВ Євгеній, САВЧЕНКО Ярослав**

***The use of information and analytical platforms in the organization of scientific
and research activities on an adaptive basis
Vitaly PRYKHODNYUK, Vyacheslav GORBORUKOV,
Evgeny SHAPOVALOV, Yaroslav SAVCHENKO***

tangens91@gmail.com; slavon07@gmail.com; savchyarik@gmail.com

Організація науково-дослідницької діяльності є важливою складовою проведення досліджень. Забезпечення високої якості даного процесу є необхідним для отримання результату. При цьому виникає необхідність, збору, аналізу та відображення великої кількості різноманітної інформації. Дана проблема є ще більш гострою при організації такої діяльності на адаптивних засадах.

Для підтримки процесів організації наукової діяльності можуть використовуватись сучасні інформаційні технології, зокрема – на основі когнітивних сервісів. Прикладом є трансдисциплінарна площадка інформаційно-аналітичної підтримки діяльності молодих дослідників «ПОЛІЕДР-Дослідник» (рис.), що створена на базі онтологокерованої системи [1; 2].